

Marin I hallitusohjelma ja Demarinaisten linjaukset

Tässä muistiossa on koottuna hallitusohjelman linjauksia, jotka löytyvät myös Demarinaisten liittokokousasiakirjasta Naisten Aika 2018-2020 ja Demarinaisten eduskuntavaaliohjelmasta. Osa kirjauksista on otettu myös TANEn ja Nytkiksen hallitusohjelmaraporteista, joiden jäsen Demarinaiset on.

Sisällysluettelo

Tasa-arvo:	2
Luottamuksen ja tasa-arvoisten työmarkkinoiden Suomi.....	3
Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi.....	4
Ympäristöpolitiikka:.....	6
Suomi kokoaan Suurempi maailmalla	6
Oikeusvaltio:	8
Elinvoimainen Suomi:	9
Liikenneverkon kehittäminen.....	9
Maatalous.....	9
Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi	10
Kulttuuri, liikunta ja nuoriso	11

Tasa-arvo

(kappaleet on otettu TANEn raportista, koskien hallitusohjelman tasa-arvotavoitteita):

Hallitus laatii tasa-arvo-ohjelman ja sitoutuu sukupuolten tasa-arvon edistämiseen muun muassa talousarvioprosessissa ja kaikissa keskeisissä uudistuksissa.

Hallitusohjelmassa ei oteta kantaa tarkkaan malliin, jonka pohjalta **perhevapaaudistus** toteutetaan. **Perhevapaaudistuksen tavoitteeksi kuitenkin nostetaan perhevapaiden ja hoitovastuun jakautuminen perheissä tasaisesti molempien vanhempien kesken, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon vahvistuminen työelämässä ja sukupuolten välisten palkkaerojen pieneneminen.** Isille korvamerkittyä ansiosidonnaista vapaata pidennetään lyhentämättä äitien osuutta.

Koulutuksen ja työelämän sukupuolen mukainen segregatio tunnustetaan ongelmaksi. Työelämän segregatian purkamisen nimetään yhdeksi samapalkkaohjelman tavoitteista. Sukupuolten välisiin oppimiseroihin kiinnitetään huomiota perusopetuksessa käynnistettävässä laatu- ja tasa-arvo-ohjelmassa oppimistulosten parantamiseksi ja eriarvoisuuden vähentämiseksi.

Hallitusohjelmassa nostetaan **esiin jokaisen lapsen ja nuoren oikeus koskemattomuuteen.** Tätä pyritään edistämään vahvistamalla seksuaalikasvatusta ja laatimalla toimenpideohjelman kiusaamiseen puuttumiseksi ja yksinäisyyden vähentämiseksi.

Sukupuolittuneen väkivallan osalta hallitusohjelmassa on monia tärkeitä uudistuksia ja tavoitteita. Hallitusohjelman mukaan seksuaalirikoslainsäädäntöä uudistetaan niin, että sen lähtökohtana on koskemattomuus ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Rikoslain raiskausmääritelmä muutetaan suostumuksen puutteeseen perustuvaksi. Hallitus laatii naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman, jossa lisätään uhrien palveluja sekä lisätään turvakotien paikkamäärää ja resursointia Euroopan neuvoston edellyttämälle tasolle. Hallitusohjelman mukaan perustetaan itsenäinen ja riippumaton naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtävä. Myös seksuaalirikosten uhrien tukikeskusten palvelutarjontaa ja valtakunnallista kattavuutta laajennetaan.

Ihmiskaupan uhrien asemaa parannetaan laatimalla laki ihmiskaupan uhrien auttamisesta, joka turvaa kuntien mahdollisuuden auttaa uhreja ja lisää sosiaali- ja terveydenhuoltolakeihin viittaukset ihmiskaupan uhreihin. Myös vastaanottolakia päivitetään niin, että kytkentä rikosprosessiin heikkenee kansainvälisten velvoitteiden edellyttämällä tavalla

Hallitusohjelmassa kirjataan palkka-avoimuuden lisäämisestä lainsäädännön keinoin.

Samapalkkaisuusohjelmaa jatketaan ja sen keskeiseksi tavoitteeksi asetetaan hallituksen sekä työnantaja ja työntekijöitä edustavien järjestöjen sitoutuminen toimenpiteisiin töiden vaativuuden arvioimiseksi, samapalkkaisuuden ja palkka-avoimuuden edistämiseksi sekä työelämän segregatian purkamiseksi

Luottamuksen ja tasa-arvoisten työmarkkinoiden Suomi

Työvoimapalveluita uudistetaan tukemaan nopeaa uudelleen työllistymistä. Työttömien henkilökohtaisen palvelun ja palvelukokonaisuuden takaamiseksi varataan tarvittavat henkilöresurssit. **Puretaan aktiivimallin leikkurit ja velvoitteet, kun työllisyysvaikutuksiltaan vastaavista toimenpiteistä on päätetty.**

Yksinyrittäjän riskiä palkata ensimmäinen työntekijä madalletaan luomalla hallinnoltaan mahdollisimman kevyt tuki ensimmäisen työntekijän palkkaamiseen.

Taataan jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle tai alle 30-vuotiaalle valmistuneelle joko työharjoittelu-, työkokeilu-, työpaja-, oppisopimus- tai kuntoutuspaikka kolmen kuukauden aikana työttömyyden alkamisesta. **Hallitus edistää nuorisotakuuta asiantuntijatyön pohjalta.** Vahvistetaan Ohjaamo-palveluita sekä nuorten työpajatoimintaa.

Laaditaan laaja-alainen tasa-arvo-ohjelma, jolla koordinoidaan toimenpiteitä tasa-arvoisen yhteiskunnan saavuttamiseksi eri osa-alueilla. Tasa-arvon seuraamiseen luodaan valtion eri hallinnon alat kattava seurantajärjestelmä. Sukupuolivaikutusten arvioinnin tulee sisältyä kaikkien ministeriöiden alaisten hallinnon toimintoihin.

Palkkatasa-arvoa edistetään: aiempaa kunnianhimoisempi ja vaikuttavampi samapalkkaisuusohjelma. Palkka-avoimuutta lisätään lainsäädännön keinoin ja perusteettomien sukupuolten välisiin palkkauseroihin puututaan nykyistä tiukemmin. Tasa-arvolakiin lisätään työntekijöiden oikeuksia puuttua palkkasyrjintään. Raskaussyrjintää ehkäistään lainsäädännön keinoin.

Työsuojevaluonnan resursseja lisätään työturvallisuuden, harmaan talouden torjunnan, palvelusuhteen ehtojen valvonnan sekä ulkomaisen työvoiman valvonnan tehostamiseksi. Viranomaisten keskinäistä tiedonkulkua parannetaan.

Parannetaan pätkätöissä ja nollatuntisopimuksella työskentelevien asemaa. Tehdään selvitys työsopimuksissa sovittavasta työajasta. Vaihtelevalla työajalla työskentelevän henkilön työajan vakiintumista vahvistetaan lainsäädännössä.

Luodaan työelämän ohjelma lisäämään työnantajien rekrytointi- ja monimuotoisuusosaamista sekä maahanmuuttajien osaamisen tunnistamista ja kehittämistä työpaikoilla.

Otetaan käyttöön kotouttamistyön malli, jolla tuetaan maahanmuuttajien työllistymistä ja mukaanpääsyä suomalaiseen yhteiskuntaan. Kuntien ja kolmannen sektorin roolia vahvistetaan. Työn ohessa tulee olla kieliopetusta ja esimerkiksi ammatillista koulutusta.

Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi

Vammaisten ihmisten yksilöllisten tarpeiden parempi huomioon ottaminen toteutetaan osana **vammaispalvelulain uudistusta**.

Erityisesti eläkeläisten ja lapsiperheiden köyhyyttä ja köyhtymistä vähennetään kehittämällä samanaikaisesti etuuksia ja palveluita. **Lapsiperhestrategialla kohti lapsi- ja perhemyönteistä ja yhdenvertaista Suomea**. YK:n lapsenoikeuksien sopimukseen perustuvan **lapsistrategian** luomiseksi. Se luo hallituskaudet ylittävät ja eri hallinnonalat yhdistävän lapsi- ja perhemyönteisen Suomen vision.

Hallitus sitoutuu arvioimaan päätösten lapsivaikutuksia, edistämään lapsibudjetointia, lasten hyvinvoinnin tietopohjan vahvistamista sekä lasten ja nuorten osallisuutta.

Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus koskemattomuuteen. Vahvistetaan seksuaalikasvatusta. Laaditaan toimenpideohjelma kiusaamiseen puuttumiseksi ja yksinäisyyden vähentämiseksi.

Lapsiperheiden tukemiseksi toteutetaan hyvinvointia edistäviä sekä ongelmia ehkäiseviä ja korjaavia toimia. Madalletaan lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden saamisen kynnystä, parannetaan oikea-aikaisuutta ja saatavuutta osana peruspalveluja

Hyvän elämän tarjoaminen jokaiselle lapselle on laajasti jaettu yhteiskunnallinen tavoite.

Tästä huolimatta palvelut tai tuki eivät aina tavoita lasta, nuorta ja perhettä ajoissa. Lastensuojelu on maassamme tarpeeseen nähden aliresursoitu. Haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten oikeuksien ja hyvinvoinnin turvaamiseksi säädetään asteittain kiristynvä vähimmäishenkilöstömitoitus lastensuojeluun. Kehitetään lastensuojelun jälkihuoltoa. Annetaan nuorelle riittävä tuki matkalla aikuisuuteen.

Perustetaan vanhusasiavaltuutetun tehtävä ja toimisto. Kehitetään elämäntapaohjausta, neuvontaa ja tukea sekä toteutetaan kohdennettuja hyvinvointitarkastuksia ja kehitetään palveluneuvontaa. Otetaan huomioon erityisesti eläkkeelle jäävät. Otetaan ikäihmisten ravitsemuksen laatu, saatavuus ja yhteisölliset ruokailumahdollisuudet sekä kotona asuvien että hoivayksiköiden asukkaiden kohdalla kehittämisen ja valvonnan osaksi. Otetaan huomioon vanhuspalvelujen tuottajakentän monimuotoisuus. Kehitetään erilaisten hoivapalveluiden tuottamistapoja, kuten perhehoitoa ja muita välimuotoisia ratkaisuja.

Säädetään hoivahenkilöstön sitovasta vähimmäismitoituksesta (0,7) ympärivuorokautisen hoivan yksikoissa. Mitoituksen toteutuksessa otetaan huomioon aina ensisijaisesti hoitoisuus. Selkeytetään henkilöstön työnjakoa muun muassa tukipalveluiden osalta. Henkilöstömäärän lisäys toteutetaan asteittain käynnistämällä tavoitteellinen kehittämisohjelma, jolla rahoitetaan polkua kohti uskottavaa ja vanhusten riittävän hoivan turvaavaa mitoitusta.

Suurin osa ikäihmisistä asuu kotona. Ympärivuorokautisen hoivan rinnalla vahvistetaan kotihoidon resursseja ja laatua. **Kehitetään omaishoitoa.**

Suunterveydenhuollon sekä mielenterveyspalvelujen saatavuuden parantaminen ja laadun kehittäminen on tärkeä osa uudistusta. Kansansairauksien ehkäisyä ja niiden hoidon vaikuttavuutta parannetaan. Välttämätön hoito turvataan kaikille paperittomille.

Perusterveydenhuollon vahvistamisen lisäksi tarkastellaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kokonaisuutta. Keskussairaaloiden päivystystoiminta ja osaajien riittävyys turvataan tarvittaessa erityisin päätöksin (koskien niin kutsuttua keskittämisasiäsetusta).

Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan painopistettä siirretään perustason palveluihin ja ennaltaehkäisevään toimintaan. Palvelut ovat yhteensovitettuja, hoitoketjut ovat sujuvia ja ihmiset saavat tarpeenmukaiset ja vaikuttavat palvelut oikea-aikaisesti.

Otetaan käyttöön uusia työtapoja ja teknologiaa. Varmistetaan vanhuspalveluiden hyvä johtaminen. **Lisätään hoiva-alan houkuttelevuutta sekä henkilökunnan saatavuutta ja osaamista.**

Sosiaaliturva on tulevaisuusinvestointi, joka mahdollistaa yksilölle täysipainoisemman elämän sekä lisää vapautta ja osallisuutta tavalla, joka samalla palvelee koko yhteiskuntaa. Sosiaaliturvan uudistamisessa keskeistä on sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja toimeentulon turvaaminen sosiaalisten riskien kohdatessa. Olennaista on parantaa järjestelmän luotettavuutta, kattavuutta ja ymmärrettävyyttä.

Sosiaaliturvan tulee vastata perustuslain mukaisesta välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon veloitteesta. Uudistus toteutetaan perusturvan tasoa heikentämättä ja sillä pyritään pitkäaikaisen toimeentulotuen tarpeen vähenemiseen. Digitalisaation avulla sosiaaliturvasta tehdään ihmisille selkeämpi ja ymmärrettävämpi. Varmistetaan, että kielelliset oikeudet ja saavutettavuus toteutuvat.

Yleistä asumistukea pyritään kehittämään yksilöllisempään suuntaan. Tuen vaikutukset muihin etuuksiin huomioidaan. Osana perusturvan kokonaisuutta asumistuen tulisi mahdollistaa kaikille kohtuuhintainen ja riittävän laadukas asuminen. Yksinhuoltajien ja monilapsisten perheiden toimeentuloa parannetaan.

Hallitus parantaa pienituloisten lapsiperheiden toimeentuloa. Hallitus seuraa lapsiperheiden toimeentuloedellytysten kehitystä ja toimii johdonmukaisesti lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi hallituskauden aikana ja tekee lapsivaikutusten arviointia kaikessa päätöksenteossa.

Köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen on keskeinen tavoite, joka ohjaa kaikkea hallituksen päätöksentekoa. Hallitus korottaa perusturvaa. Opintoraha sidotaan indeksiin vuonna 2020 puolikkaana ja sen jälkeen täysimääräisesti. Hallitus arvioi jokaisen budjettiriihen yhteydessä mahdollisuuksia menokehityksen puitteissa tehdä uusia panostuksia köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentämiseksi.

Ympäristöpolitiikka:

Toteutetaan kestävä kehityksen verouudistus. Ilmastopolitiikkaa on uudistettava siten, että Suomi tekee oman osansa keskilämpötilan rajoittamiseksi 1,5 asteeseen. Suomi kehittää ohjauskeinoja ja kannustimia metsien ja maaperän hiilinielujen- ja varastojen vahvistamiseksi. Luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen pysäytetään. Jokamiehen oikeudet turvataan.

Kehitetään ympäristövahinkojen toissijaisia vastuujärjestelmiä (TOVA). Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä vahvistetaan. Samalla luodaan työtä ja vahvistetaan talouden kilpailukykyä.

Kierrätysastetta nostetaan ja jätelain uudistuksessa huomioidaan, että kunnat noudattavat jätelain säädöksiä silloinkin, kun kuljetukset on annettu kiinteistön haltijan vastuulle. Valtion ja kuntien on toimittava suunnannäyttäjänä ympäristöystävällisten ratkaisujen käyttöönottamisessa.

Kuluttajien mahdollisuutta saada tietoa palvelujen ja hyödykkeiden ilmasto- ja ympäristövaikutuksista vahvistetaan. Edistetään olemassa olevien kestävä kulutusta tukevien hyödykkeiden kriteeristöjen käyttöä. Puolitetaan ruokahävikki 2030 mennessä.

Kaivoslainsäädäntö uudistetaan, tavoitteena ympäristönsuojelun tason nostaminen, sekä paikallisen hyväksyttävyyden ja vaikutusmahdollisuuksien parantaminen.

Edistetään eläinten hyvinvoinnin kriteeristöä. Kehitetään eläinkaupan sääntelyä.

Ilmastonmuutoksen torjunta otetaan huomioon niin kaavoituksessa, rakentamisessa kuin rakennuskannan ylläpidossa. Yhteiskuntarakenteen tulee tukea ilmastonmuutokseen sopeutumista sekä suosia kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä erityisesti kaupunkiseuduilla. Lisäksi vaalitaan kulttuuriympäristöjä.

Tuetaan kestävä kaupunkikehitystä, esimerkiksi kohtuuhintaisten valtiontukeman asuntotuotannon avulla. Korjataan ja ehkäistään rakennusten sisäilmaongelmia. Puolitetaan asunnottomuus vaalikauden aikana.

Suomi kokoaan Suurempi maailmalla

Pariisin ilmastopöytäkirja ja kestävä kehityksen tavoitteet määrittelevä Agenda 2030 antavat perusteet lähivuosien kansainväliselle yhteistyölle ja Suomen toiminnalle.

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan arvopohjassa keskeisintä on **ihmisoikeuksien, oikeus- ja valtioperiaatteen, demokratian, rauhan, vapauden, suvaitsevaisuuden ja tasa-arvon edistäminen kaikessa kansainvälisessä toiminnassa.**

Suomi on aktiivinen vaikuttaja Euroopan Unionissa. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo näkyvät kaikessa Suomen toiminnassa. Konfliktinesto, rauhanvälitys ja -rakennus ovat Suomen ulkopolitiikan vahvistuva painopiste. Muuttuvassa turvallisuusympäristössä asevalvonnan merkitys korostuu.

Suomi edistää YK:n turvallisuusneuvoston **Naiset, rauha ja turvallisuus 1325 -päätöslauselman** mukaisesti naisten osallistumista rauhanneuvotteluihin ja rauhanrakentamiseen painottaen naisten ja tyttöjen oikeuksien turvaamista rauhanprosesseissa. Suomi jatkaa tukeaan **Nuoret, rauha ja turvallisuus -teeman mukaisille toimille ja laatii kansainvälisen toimeenpano-ohjelman 2250 -päätöslauselman toteuttamisesta.**

Pitkittyneiden kriisien hoitaminen edellyttää rauhanrakentamisen, humanitaarisen avun ja kehitysyhteistyön yhteensovittamista. Vahvistetaan jatkumoa lisäämällä humanitaarisen avun ja kehitysyhteistyön rahoituksen joustavuutta ja mahdollistamalla rahoituksen monivuotisuus.

Suomi toimii joukkotuhousoseiden leviämisen ehkäisemiseksi ja hyödyntää laaja-alaista asevalvonnanosaamistaan. Suomi tukee ydinsulkusopimuksen asemaa ydinaseriisunnan edistämisessä.

Kehityspolitiikassa keskiönä on Agenda 2030 tavoitteet. Päämääränä on köyhyyden poistaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen.

Suomi tähtää YK -sitoumukseen mukaiseen tavoitteeseen käyttää **0,7% bkt:sta kehitysyhteistyöhön** sekä 0,2% BKT:sta tukena vähiten kehittyneille maille. Sukupuolinäkökulman vahvistamista tuetaan kehitysyhteistyössä ja uusista hankkeista 85% sisältää sukupuolten välistä tasa-arvoa edistäviä tavoitteita sekä sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamista kaikessa kehitysyhteistyössä.

Suomi lisää ilmatorahoitusta osana kehitysrahoitusta ottaen huomioon osuutensa Pariisiin ilmatorahoitusvastuusta. Pariisin sopimuksen tavoitteita edistetään rahoitus kehyksessä ja sen ohjelmissa. EU rahoittaa sosiaalisesti oikeudenmukaista siirtymää hiilineutraaliuteen. EU:n ilmastopolitiikka päivitetään nykyistä kunnianhimoisemmaksi siten, että **sovitaan vuoden 2050 hiilineutraaliustavoitteesta ja nostetaan vuodelle 2030 asetettua päästövähennystavoitetta vähintään 55 prosenttiin.**

Kehitysyhteistyötä tehdään pitkäjänteisesti Suomen painopistealueilla, joista yksi on tyttöjen ja naisten oikeudet. Suomi kiinnittää erityistä huomioita haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden ja vähemmistöjen oikeuksien toteutumiseen ja osallisuuteen kehityspolitiikan valmistelussa.

Suomelle laaditaan kehityspolitiikan politiikkajohdonmukaisuutta ja vaikuttavuutta edistävät periaatteet, jotka ovat ylivaalikautiset. Kansalaisjärjestöille suunnattua kehitysyhteistyörahoitusta nostetaan sekä humanitaarisen avun tasoa nostetaan.

Suomi pyrkii vahvistamaan, että EU:n solmimissa kauppasopimuksissa otetaan riittävällä tavalla huomioon sopimusten vaikutukset ympäristöön, kestäväan kehitykseen, tasa-arvoon ja naisten, tyttöjen sekä työntekijöiden oikeuksiin liittyviin kysymyksiin.

Viime vuosien suotuisan talouskasvun jatkuminen edellyttää EU:lta kilpailukykyä vahvistavia uudistuksia, johdonmukaisuutta kauppapolitiikassa, sisämarkkinoiden kehittämistä, sosiaalisen pilarin vahvistamista sekä kykyä tehdä kestävää kasvua edistäviä investointeja.

EU tukee kansainvälistä sääntoperustaista monenkeskistä järjestelmää. EU edistää rauhaa, vakautta ja vastuullista markkinataloutta.

Suomi edistää EU:n globaalistrategiaa, joka vahvistaa unionin roolia globaalina johtajana. Jäsenmaiden ja unionin koordinaatiota ulkoisessa vaikuttamisessa lisätään. EU:n talousarvio edistää sukupuolten tasa-arvoa.

EU lisää työtään kaikkea naiseen kohdistuvaa vakivaltaa vastaan. Istanbulin sopimus eli Euroopan neuvoston yleissopimus naiseen kohdistuvan vakivallan ja perhevakivallan ehkäisemiseksi ja torjumisesta toimeenpannaan täysimääräisesti Euroopan unionin kaikessa toiminnassa. Hallitus vahvistaa EU-tason työtä tasa-arvon hyväksi. EU:ssa laaditaan tasa-arvostrategia.

Oikeusvaltio:

Sähköisten **palveluiden esteettömyyttä** parannetaan. Erityistä huomioita kiinnitetään viranomaiskieleen. **Selkokielen käyttöä lisätään**, jotta palvelut olisivat kaikkien saatavilla. Viranomaispalveluja kehitetään sellaisille, joilla ei ole mahdollisuutta käyttää sähköisiä palveluja.

Rasismia ja syrjintää torjutaan kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Hallitus laatii rasismien ja syrjinnän vastaisen toimintaohjelman. Rekrytointi syrjintään puututaan määrätietoisesti sekä viranomaisten osaamista ja tietoisuutta vähemmistöasioissa lisätään.

Laaditaan tasa-arvo-ohjelma. Hallitus sitoutuu sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen muun muassa talousarvioprosessissa ja kaikissa keskeisissä uudistuksissa.

Hallitus varmistaa kielellisten oikeuksien toteutumisen viranomaistoiminnassa, hallinnossa ja lainvalmistelussa. Koulutuksella ja henkilöstön rekrytoinnilla huolehditaan, että turvallisuusviranomaisten tosiallinen palvelukyky turvataan suomen ja ruotsin kielellä (erityisesti poliisi ja hätäkeskus). Vanhusten ja vammaisten tietoisuutta omista oikeuksistaan vahvistetaan ja niiden tosiasiallista toteutumista tuetaan.

Hallitus kiinnittää erityistä huomiota henkilökohtaiseen koskemattomuuteen sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten, erityisesti lapsiin kohdistuvien rikosten sekä lähisuhdeväkivallan vähentämiseen. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien uhrien auttamiseksi matalan kynnyksen ilmoitusmahdollisuuksia parannetaan ja vahvistetaan viranomaiskäytäntöjä. Seksuaalista hyväksikäyttöä ja vakivaltaa kokeneiden lasten auttamiseksi edistetään Lastenasiantalo-mallin laajentamista. Ihmiskaupan uhrin asemaa parannetaan itse ihmiskaupparikosprosessin etenemisestä riippumatta.

Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä vahvistetaan. Eriarvoisuutta torjutaan osallisuudella. Kaikkien mahdollisuutta merkitykselliseen kansalaistoimintaan edistetään ja turvataan järjestöjen toiminnan autonomisuus.

Hallitus kartoittaa eri väestöryhmien keskuudessa esiintyviä syrjäytymisen riskitekijöitä ja keinoja niihin vaikuttamiseksi. Vähemmistöryhmien osallisuutta koulutuksessa parannetaan. Vahvistetaan osallistumisoikeuksien ja aktiivisen osallistumisen toteutumista sekä hyviä väestö suhteita.

Vaaran tiedon ja valeutisoinnin leviämistä ehkäistään edistämällä **medialukutaitoa** muun muassa opettajankoulutuksessa, kouluissa ja nuorisotyössä. Tietoisuutta hybrdivaikuttamisesta lisätään.

Selvitetään **perheen yhdistämiseen** liittyviä ongelmia sekä kansainvälistä suojaa saavien perheenkokoajiin sovellettavien tulorajojen kohtuullisuutta ottaen huomioon perhe-elämän suoja, **lapsen edun toteutuminen** ja muissa Pohjoismaissa sovellettavien toimeentuloedellytysten taso ja käytännöt.

Sovittelua ei käytetä tilanteessa, jossa se saattaa uhata uhrin oikeusturvaa. Arvioidaan lähisuhdeväkivallan sovittelun jatkamista.

Uudistetaan translaki, joka kunnioittaa henkilöiden itsemääräämisoikeutta, poistaa vaatimuksen lisääntymiskyvyttömyydestä ja eriyttää lääketieteelliset hoidot juridisen sukupuolen korjauksesta,

henkilötunnuksen sukupuolisidonnaisuudesta luovutaan ja intersukupuolisten lasten itsemääräämisoikeutta vahvistetaan luopumalla ei- lääketieteellisestä sukuelinkirurgiasta.

Selvitetään ILO 169 -ratifiointin ja saamelaiskäräjälain uudistamisen edellytykset.

Elinvoimainen Suomi:

Luodaan yrittäjyysstrategia, joka ottaa huomioon eri kokoiset yritykset sekä nuoret kasvuyritykset. Strategia sisältää yksinyrittäjien aseman ja mikroyritysten työllistämisen edistämisen, luovan alan arvomuodostuksen ja liiketoimintamallien kehittämisen, pk- ja midcap-yritysten kasvuhakuisuuden ja kansainvälistymisen tukemisen sekä suurten veturiyritysten kanssa tehtävän vienninedistämisen. Selvitetään tarve lainsäädännölle, joka **turvaa pienyrittäjien asemaa markkinoilla**.

Madalletaan kynnystä yritystoiminnan aloittamiseen ja kasvattamiseen yrittäjämönteistä ilmapiiriä ja työelämätaitoja vahvistamalla muun muassa lisäämällä yrittämiseen ja työelämään liittyvää ymmärrystä ja osaamista eri koulutusasteilla sekä muiden julkisten palveluiden kautta. Kansainvälisen tason liiketoimintaosaamisen vahvistamiseksi luodaan soveltuvaa koulutusta.

Valmistellaan yrityksen ensimmäisen ulkopuolisen työntekijän palkkausta tukeva toimintamalli ja tehdään tätä koskeva kokeilu. **Selvitetään keinoja yrittäjien sosiaaliturvan, eri tulomuotojen toimivaan yhteensovittamiseen ja eläketurvan parantamiseen.**

Valtio ja kunnat panostavat osaavan työvoiman saatavuuteen, työperäiseen maahanmuuttoon ja kotoutumiseen. Edistetään sosiaalisten, ilmasto- ja kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumista julkisten hankintojen kautta. Tehdään selvitys, jonka tavoitteena on **yritysvastuulain säätäminen**. Laki perustuu yrityksille asetettavaan niin kotimaista kuin ulkomaista toimintaa koskevaan huolellisuusveloitteeseen.

Liikenneverkon kehittäminen

Liikenteen päästövähennystavoitteiden tulee vastata Suomen hiilineutraaliustavoitteeseen.

Maatalous

Vähennetään maatalouden ilmastopaastoja ja lisätään hiilinieluja maatalouden toimintaedellytyksiä kehittämällä.

Suunnataan tulevia ympäristökorvausjärjestelmän toimenpiteitä siten, että maatalouden päästöjä pienennetään.

Käynnistetään kannattavaan ruuantuotantoon soveltumattomien peltojen sekä käytöstä poistuneiden turvetuotantoalueiden **metsitys- ja kosteikko-ohjelma**.

Vähennetään ruokahävikkiä poistamalla esteitä, lisäämällä kannusteita ja monistamalla hyviä käytänteitä.

Jatketaan vesiensuojelun tehostamisohjelmaa ja ravinteiden kierrätyksen kärkihanketta. **Edistetään kumppanuusmaatalouden ja lähiruuantuottajien suoramyynnin toimintaedellytyksiä.**

Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi

Hallitus laatii vuoden 2020 loppuun mennessä osaamisen ja oppimisen tiekartan vuodelle 2030, jossa etsitään yhteiset pitkän aikavalin keinot Suomen koulutus- ja osaamistason nostamiseksi, koulutuksellisen tasa-arvon vahvistamiseksi ja oppimiseröjen kaventamiseksi

Varmistetaan lisäyksen yhteydessä, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen aloituspaikkojen määrät vastaavat yhteiskunnan tarpeita ja perustuvat ennusteisiin alan ja alueiden työllisyydestä ottaen huomioon myös korkeakoulutuksen uutta työtä luova luonne.

Käynnistetään perusopetuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelma oppimistulosten parantamiseksi ja eriarvoisuuden vähentämiseksi. Kiinnitetään erityishuomio tunnistettuun eriarvoistumiskehitykseen koulujen sisällä ja koulujen välillä, isojen kaupunkien sisällä ja alueiden välillä, sukupuolten välisissä osaamiseroissa sekä maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kohdalla. Laaditaan erillishjelma, jolla varmistetaan maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten

oppimisen edellytykset ja turvataan koulutussiirtymät.

Varmistetaan, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa toisen asteen koulutuksen.

- Vahvistetaan ohjausta ja opiskeluhoillon palveluita sekä peruskoulun mahdollisuuksia tarjota jokaiselle riittävät valmiudet suoriutua toisen asteen koulutuksesta.
- **Korotetaan oppivelvollisuusikä 18 ikävuoteen.** Rakennetaan oppivelvollisuuden sisään erilaisia opinto- ja tukimuotoja, jotka voidaan sisällyttää toisen asteen tutkintoihin, esimerkiksi kymppiluokat, kansanopistot, työpajatoiminta, kuntoutus, valmentavat koulutukset. Oppivelvollisuuden laajentaminen **edellyttää toisen asteen koulutuksen maksuttomuutta.** Valmistelun yhteydessä käydään läpi toisen asteen keskeyttämisen syyt ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin niiden korjaamiseksi sekä tehdään selvitys maksuttomasta toisen asteen koulutuksesta ja oppimateriaalikustannusten alentamisesta ja ryhdytään sen pohjalta tarvittaviin toimenpiteisiin aidosti maksuttoman toisen asteen koulutuksen toteuttamiseksi.

Vahvistetaan lapsistrategian mukaisesti varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteydessä lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen tukipalveluja, kuten neuvolatoimintaa, psykologipalveluita, kotipalvelua ja perheneuvontaa, työllisyyspalveluita sekä laadukkaita oppilas- ja opiskelijahuollon palveluita. Lisäksi vahvistetaan kielikoulutusta työelämän ulkopuolella oleville maahanmuuttajataustaisille vanhemmille.

Taataan jokaiselle lapselle ja nuorelle aito **mahdollisuus mieluisaan harrastukseen koulupaivan yhteydessä. Luodaan Islannin mallista suomalainen toteutus.**

Asetetaan nollatoleranssi koulukiusaamiselle ja tarjotaan oppilaitosten henkilöstölle sekä oppilaille ja opiskelijoille kiusaamisen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen liittyvää koulutusta. Otetaan huomioon

myös syrjivän kiusaamisen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy.

Toteutetaan täysipäiväinen kokoaikainen subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus ja pienennetään yli 3-vuotiaiden ryhmäkokoja (1/7).

Turvataan varhaiskasvatuksen ammattilaisten saatavuus koko maassa.

Tehdään varhaiskasvatuksen laatukriteerit.

Tavoitellaan pitkällä tähtäimellä etenemistä kohti osa-aikaista maksutonta varhaiskasvatusta.

Selvitetään, miten paperittomien ja turvapaikkaa hakevien lasten oikeus varhaiskasvatukseen toteutuu. Tehdään eri koulutusasteiden tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmista velvoittavat. Säädetään velvoittavista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmista myös varhaiskasvatuksessa.

Turvataan jokaisen nuoren, kesken koulutuksen maahan tulleiden ja paperittomien oikeus suorittaa perusopetus loppuun. Vahvistetaan ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanoa erityisesti kokonaisten opiskelupäivien ja -viikkojen toteutumista sekä työpaikoilla tapahtuvaa oppimista ja oppisopimuskoulutuksen kehittämistä tukien.

Otetaan huomioon kestävä kehitys ja ilmastokasvatus, digitalisaatio, talous- ja työelämätaidot sekä seksuaali- ja tasa-arvokasvatus läpileikkaavina teemoina eri koulutusasteilla.

Vahvistetaan ennakoitavan ja pitkäjänteisen perusrahoituksen roolia korkeakoulurahoituksessa. Toteutetaan indeksikorotukset täysimääräisinä koko hallituskauden ajan.

Kulttuuri, liikunta ja nuoriso

Huolehditaan kirjastojen saavutettavuudesta, kirjastoautoista ja kokoelmien monimuotoisuudesta ja kehitetään kulttuuripalveluita.

Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa otetaan pääteemaksi **nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen**. Ohjelmassa otetaan huomioon lisäksi seuraavat asiat: luodaan toimintamalli koulukuntoisuuden luotettavaan ja yksilölliseen arviointiin, tuetaan vähemmistöjä ja ehkäistään syrjäytymistä, edistetään nuorten työllisyyttä ja mielenterveyttä puututaan nuorten päihteiden käyttöön ja peliriippuvuuteen, taataan nuorille tasapuoliset mahdollisuudet kasvokkain tapahtuvaan tukeen Ohjaamot toiminnassa, otetaan huomioon talous- ja työelämätaidot osana nuorten hyvinvointia.

Etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan toiminnallisia ja taloudellisia edellytyksiä vahvistetaan.

Tehdään Liikkuva Suomi -ohjelma ja kehitetään arviointitoimintaa. Laajennetaan Liikkuva koulu -ohjelmaa eri elämänvaiheisiin.

Vahvistetaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyötä. Edistetään vammaisurheilua ja ikääntyneiden liikkumista.

